

Mancats com som de treballs sobre la nostra novel·lística,³ aquest volumet no podrà ésser oblidat, doncs, com a primera informació, per ningú que vulgui emprendre'n l'estudi.

Al final del llibre, després d'un índex dels escriptors citats, trobem la llista de les novel·les i dels reculls de contes que han obtingut els premis Fastenrath (anys 1909, 1912, 1915, 1918, 1924, 1928, 1931, 1934, 1945, 1947), Crexells (1928-1938), dels Novel·listes (1935-1937), Joanot Martorell (1947, 1948, 1951-1953), Narcís Oller (1937, 1938, 1947-1953) i Víctor Català (1953).⁴

R. A. i S.

MIQUEL BATLLORI: *La trajectòria estètica de Miquel Costa i Llobera*. Premi Costa i Llobera, de l'IEC. Barcelona, Editorial Barcino, 1955. 64 pàgs («Publicacions de La Revista», Segona sèrie, XXI.)

Contribució a l'epistolari de Miquel Costa i Llobera. Anotació de MIQUEL GAYÀ. Barcelona, Editorial Barcino, 1956. 144 pàgs. («Biblioteca Renaixença», II.)

Entre les contribucions científiques i literàries que ha merescut el centenari de la naixença de Miquel Costa i Llobera, aquests dos volums han d'ésser rebuts amb joia i agraïment. No tenen res de comú entre ells, llevat de l'admiració compartida envers una excelsa figura, però aportaran, cadascun pel seu costat, nous i directes corrents d'informació per a la interpretació completa de la vida i l'obra de Costa.

1. — Amb el seu estudi, guanyador del Premi Costa i Llobera de l'IEC, el P. Miquel Batllori presta un valuós servei a la comprensió del poeta dins l'àmbit de les més joves promocions, que de vegades semblen mostrar-se indiferents a l'autèntica revolució literària operada per un escriptor d'esperit romàntic que sabé superar, com Maragall, el mateix romanticisme. D'aquesta observació neix, de fet, aquesta monografia, que s'estén, malgrat la seva brevetat, sobre les diverses etapes de l'obra de Costa i Llobera. És indubtable que, «en relació amb tota la seva producció literària, el Costa esteticista resta ofegat pel Costa poeta» (pàg. 8) i, en conseqüència, la seva figura ocupa només un lloc secundari dins el panorama de l'escola estètica de Catalunya. Ara, l'anàlisi del seu ideari estètic pot oferir innegables sorpreses si recordem que Costa és el mentor d'una escola o grup que ja compta mig segle d'existència

3. Recordem, només, els apunts de MANUEL DE MONTOLIU, sempre inferiors als seus comentaris sobre poesia, dins els quatre reculls del seu *Breviari crític* (Barcelona 1926 ss.) i les notes que MAURICI SERRAHIMA dedica a E. Martínez i Ferrando i al problema de la novel·la catalana dins els seus *Assaigs sobre novel·la* (Barcelona 1934), així com els pròlegs que acompanyen alguns dels volums de la BP (Oller, Vilanova, Ruyra) i de la BE (V. Català, *Antologia de contistes catalans*). Cal no oblidar, tampoc, l'estudi, essencial, de CARLES RIBA, *Una generació sense novel·la* (dins *Els marges*, Barcelona 1927).

4. És de doldre una certa descurança en la impressió del llibre, vistent sobretot a les pàgs. 21, 55, 59 i 72, la qual ha produït un bon nombre d'errades, algunes d'elles salvades a la fi del volum. N'assenyalem una, encara, perquè dificulta la comprensió del text: a la pàg. 25, r. 9, diu «idioma.» i ha de dir «idioma». La grafia «NOVEL·LA», d'altra banda, mot que apareix, dibuixat, a la coberta del llibre, és totalment inadmissible.

i que la seva poesia és contemporània de quatre moviments literaris o artístics essencials: el romanticisme, el modernisme, el simbolisme i el noucentisme. El fons del problema consisteix a harmonitzar l'evolució estètica del poeta amb aquests quatre punts de vista i a assenyalar-ne les coincidències i els contrastos.

El P. Batllori, però, porta encara més lluny la inquietud de les seves recerques i situa el problema dins el procés del pensament filosòfic català sobre la bellesa, a través de la tradició de la Universitat de Cervera, del romanticisme schlegelià de Milà i Fontanals, del platonisme intuïtiu de Torras i Bages, del classicisme aristotèlic del P. I. Casanovas i dels últims moviments artístics i literaris despertats per E. d'Ors. Amb una clara visió de la perspectiva històrica, el P. Batllori centra Costa i Llobera en la línia del pensament representada per Milà i pel bisbe Torras. De Milà, veritable patriarca d'una generació, deriven tant l'estètica de Menéndez Pelayo com l'estètica de matís platònic de Torras o la doctrina de l'equilibrada importància de la inspiració i de la forma en tota obra d'art practicada per Costa. Aquest equilibri, cal remarcar-ho, no suposa inèrcia o immobilitat estàtica; és, més aviat, actiu i lluitador. Seguint l'esquema del P. Batllori, compost de set capítols, les *Poesies* (1885) de Costa segueixen una evident orientació romàntica d'aire sentimental, subjectiva i històrica, amb trets tradicionals i clàssics. No triga, però, a operar-se la crisi. És l'època de la seva estada a Roma i dels seus primers anys sacerdotals a Mallorca. Sembla que la lluita s'entaula entre l'historicisme medieval i l'humanisme clàssic: un temps d'incerteses estètiques, que en l'assaig és denominat *Intermezzo*. Influxit, primer, pel classicisme castellà, Costa publica les *Líricas* (1899) en espanyol; estrany, d'altra banda, al procés natural que la poesia seguia al Principat, cerca una mena de redós dins els dominis estrictament comarcals i familiars i publica els poemes narratius *De l'agre de la terra* (1897), d'inspiració mistralenca, i les breus relacions de *Tradicions i fantasies* (1903).

Els anys han activat la saó estètica del poeta. Aquesta conjuntura tan important, que donarà la collita més rica, la de les *Horacianes* (1906), mereix en l'estudi del P. Batllori una viva atenció i un devesall de reflexions i de rigores notes crítiques. És cert que gràcies a alguns poemes antològics que immortalitzen la segona edició de les seves *Poesies* (1907), Costa «hauria passat a la història de la lírica catalana moderna com el superador màxim de la Renaixença inicial» (pàg. 20); però ell és, abans que tot, el poeta de les *Horacianes*. De quines pregones arre's nasqué aquesta discutida obra lírica? Hom ha invocat sovint, arran del llibre decisiu del poeta de Pollença, els antecedents dels *Poèmes barbares* de Leconte de Lisle i de les *Odi barbare* de Carducci. El P. Batllori, però, amb el seu elevat punt de mira, en destria els primers gèrmens en la vida anterior del poeta; el seu capítol sobre la gènesi del llibre és sens dubte el més vigorós de la seva monografia. El poema *Mi musa*, del 1897, és l'antecedent directe de la primera horaciana, *A Horaci*, de la mateixa data, un miracle de la llengua sorgit en el ple del retoricisme floral. Hom pot fixar la mateixa relació, en conjunt, entre les *Líricas* de Roma i la sèrie de les *Horacianes*. Enfront d'un prejudici romàntic, parnassians i carduccians provaren a Costa que hom podia realitzar la fusió dels termes *clàssic* i *inspirat*: aquesta fusió és l'ideal de la seva poesia i de la seva estètica.

Costa ateny així la plenitud. Es clou l'evolució, i el poeta, després d'expressar una absoluta disconformitat amb el modernisme imperant i amb l'estil

de Joan Maragall, emmudeix. Tancat dins la seva vida interior, ens llega, com a testament espiritual, les *Visions de la Palestina* i la traducció dels *Himnes de Prudenci*. No ens deixà, llevat d'una conferència del 1904 (*La forma poètica*) i d'un article del 1907 (*Divagacions estètiques: la senzillesa*), cap treball específic sobre la concepció de l'art en general o sobre la seva teoria literària. Ara, el seu ideal estètic es resumeix, segons la neta exposició del P. Batllori, en dues horacianes programàtiques: *A Horaci* i *Als joves*. Aquest ideari, primerament exemplificat per ell, cal buscar-lo, en síntesi, en el llenguatge culte, en la bella forma inspirada, en la proporció entre forma i inspiració, en la senzillesa nascuda de la veritat. Vet aquí les notes i les qualitats, personals en alguns trets, amb què la seva obra i el seu magisteri enriqueixen l'escola estètica catalana.

L'assaig del P. Batllori té com a primer mèrit l'associació en una visió orgànica d'una sèrie de factors que estaven en perill de perdre llur significança com a fragments independents d'una noble empresa comuna.

El volum conté una substanciosa introducció i un curt capítol final de conclusions. Va acompanyat, a més, d'una nota bibliogràfica.

II. — Bé que es conserven moltes cartes de Miquel Costa i Llobera, les publicades fins avui es redueixen a les dues sèries esmentades per Miquel Gayà en la nota preliminar (pàg. 5) del seu llibre: les adreçades a Antoni Rubió i Lluch i a Joan Rosselló de Son Forteza, ambdues novament inserides dins la darrera edició de les *Obres completes* del poeta.¹ No cal insistir sobre la importància que la publicació del seu epistolari complet — amb les respostes dels corresponentsals — tindria per a la seva biografia i per a la història del moviment literari de Mallorca en relació amb la Renaixença de Catalunya. Com un avenç d'aquesta tasca urgent, Miquel Gayà, amb l'ajuda de Josep Maria de Casacuberta, ha reunit aquest aplec de prop d'un centenar de cartes de Costa i Llobera, fins ara inèdites, que ajudaran a comprendre o a il·lustrar no pocs aspectes de la vida i de l'època de l'escriptor. Gayà ha dedicat al recull, procedent de diverses fonts i d'arxius particulars, tota la seva escrupolositat d'investigador i la seva vibració de poeta particularment devot del poeta de Pollença.

Revesteix un interès especial la nombrosa correspondència adreçada a Francesc Matheu, el qual tant va intervenir en la vida i en l'obra de Costa i Llobera; del conjunt de les cinquanta cartes aplegades, que ocupa gairebé la meitat del volum, n'ha estat fet un cos separat, que hom dóna al començament. Segueix després, per ordre cronològic, el recull de cartes que Costa adreçà a d'altres corresponentsals. Aquest ordre cronològic treu potser la unitat necessària que hom podria cobejar en una obra d'aquesta natura. Hem comptat catorze corresponentsals de Costa dins aquesta secció. Tot i que algunes cartes van destinades a familiars del poeta, no deixen de tenir sempre un interès particular: així, les sis dirigides al seu oncle Miquel Llobera o les dues al seu oncle Pere Antoni Llobera i al seu cosí Pere Llobera. D'altres corresponentsals hi figuren amb una carta cadascun: Marià Aguiló, Alvar Campaner, Tomàs Forteza i Josep Tharats; o bé amb dues: Miquel Victorià Amer, Jacint Verdaguier, Mn. Bartomeu Antich i Maria-Antònia Salvà; amb tres, Angel Ruiz i Pablo. Josep Maria Tous i Maroto, amb deu cartes, i Miquel Ferrà, amb catorze, han donat la

1. BP, II (Barcelona 1947); vegeu-ne la meua recensió a ER, II (1949-50), 267-268.

contribució més nombrosa i, des del punt de vista literari, més notable d'aquesta segona sèrie de la correspondència de Costa.

L'anotació de Gayà que acompanya cadascuna de les cartes palesa una minuciosa cura a fi de precisar especialment les persones, els llibres, les composicions i els esdeveniments que hi són alludits. Tractant-se de composicions, procura d'indicar la revista o el llibre on foren publicades per primera vegada, la primera de les edicions on han estat acollides, és a dir, l'edició Matheu (Il·lustració Catalana), en quatre volums — preparada en vida de l'autor —, i, quan no figuren dins aquest recull, l'edició del 1947. Caldrà consultar aquest *Epistolari* quan hom voldrà afrontar l'edició crítica de Costa i Llobera o intentar una nova edició de les seves obres completes. En efecte, Gayà dona notícia de diverses composicions oblidades, en vers o en prosa, no incloses fins avui en els reculls complets del poeta, com és ara *Cançó* (pàg. 12) i *Visita a l'Alvèrnia* (pàg. 91); d'altres vegades recull variants textuals (pàg. 126) i especialment variants de títols.

Quant al text de les cartes, és copiat sempre literalment, tot conservant-ne el llenguatge i l'ortografia en tots els detalls. Només ha estat regularitzat l'ús de les majúscules, de la cursiva i de la puntuació. Hom unifica i posa a dalt les indicacions de lloc i data; hom suprimeix, però, l'encapçalament dels destinataris. Després de la seva Nota preliminar, Miquel Gayà esmenta (pàg. 9) els arxius on són guardades les cartes recollides en el volum.

Miquel Dolç

OSVALD CARDONA: *La poesia eucarística a Catalunya després de Verdaguer*. Barcelona, Editorial Barcino, 1952. 80 pàgs. («Publicacions de La Revista», Segona sèrie, VII.)

Si per a la lloança poètica del sagrament de l'Eucaristia calen qualitats excelses, gairebé sublimes, «un misticisme que no posseeixen la major part dels poetes» (pàg. 9), un estudi d'aquesta poesia com el que Osvald Cardona s'ha proposat amb el seu volum presenta així mateix no poques dificultats. El període que hi abraça conté cinquanta anys de poesia eucarística moderna: el punt exacte de la seva partida és l'obra pòstuma de Verdaguer, *Eucarístiques* (1904), que queda exclòs de l'exposició, però hi projecta inevitables influències. Tal és l'abundància de materials trobats dins aquest llarg període, que Cardona n'ha pogut donar una revisió que comprèn gairebé tots els noms significats de la lírica actual, mostrant al mateix temps llur evolució, en general i dins el tema. D'altres vegades, com ell mateix adverteix, el valor emotiu contingut dins un poema o dins el conjunt de poemes eucarístics d'un sol autor ha bastat per a resumir una evolució o un criteri particular sobre la seva obra.

La densitat d'aquest mig segle feia difícil la divisió en temps i en poetes; per això Cardona l'ha donat amb una visió conjunta prenent-lo pels temes i llurs fonts. Analitza primer les arrels místiques de la poesia eucarística; n'esmenta les principals imatges, els elements poètics i les qualitats materials. Com a temes destaca els recordatoris de primera comunió, el pas del viàtic, la possessió eucarística, la consagració i l'adoració, les jornades eucarístiques, les glosses dels textos litúrgics, els miracles i les llegendes. En les exemplifica-